

Kimvuka-ndongisi ke talaka ndangidilu ya ngemba,

Na kuvutukila balukanu na yandi ya ndonga 1261 (mvula 1999) ya kilumbu ya 25 ya ngonda 8 ya mvula 1999, ya ndonga 1265 (mvula 1999) ya kilumbu ya 17 ya ngonda 9 ya mvula 1999, ya ndonga 1296 (2000) ya kilumbu ya 19 ya ngonda 4 ya mvula 2000 ti ya ndonga 1314 (2000) ya kilumbu ya 11 ya ngonda 8 ya mvula 2000, bwela dyaka bansamuna ya Ntwadisi na yandi me tala dyambu yango; ye na kuvutukila dyaka nsamuna yina Ntwadisi ya kimvuka yango pesaka na ntuala ya bapanzi - nsangu na kilumbu ya ONU me tala bainswa ya bankento ti ya ngemba ya insi na insi (kilumbu ya inza mvimba samu na bankento) kilumbu ya 8 ya ngonda 3 ya mvula 2000 (SC/6816).

Na kuvutukila dyaka bansilu ya Nsamuna ti manaka ya bisalu, ya Beijing (A/52/231), bwela dyaka bansilu yina kele na mansonama yina ndimaka lukutakanu ya nene na masolo ya kintulumukina ya ndonga ya 23, masolo yango babokilaka yawu" Bankento na mvula 2000: mutindu mosi balaka to nkento, ntomosono ti ngemba samu na nkama mvula ya 21 (A/5-23/10/Rev.1), ntete-ntete bansilu me tala bankento ti bamvita,

Na kuyindula ntete bikuma ti bansiku yina kele ne kati ya Nsiku - ngudi ya ONU ye na kutala nde Nsiku-ngudi yango ke pesaka na kimvuka-ndwengisi ke talaka ndangidilu ya ngemba, kiyeka ya nene ya kuvwandisa ti ya kulangidila ngemba na inza mvimba,

Na kubanza na ntima nde bantu mingi na kati ya bayima ke monaka mpasi na ntangu ya mvita, na kati na bawu kele bayima ke tina insi na bawu ti bayina ke kwenda zinga na bisika ya nkaka, bawu ke basivili, ntete-ntete bankento ti bana ; na kubanza dyaka na ntima nde binuani ti bantu ke na minduki ke kumisaka bawu mingi-mingi bonso bampika; ye kuyindula bampasi ke landa mvita na ntangu ya kuvutula ngemba ya ntangu nyonso ti ngwizani dyaka,

Na kutuba dyaka kiyeka ya nene yina bankento kele na yawu na kuvengumuna ti kusamanisa matata ti na kuvwandisa ngemba ye na kuzaba mbote nde ya ke mfunu bankento pesa maboko mutindu mosi na mambu nyonso me tala kuvwandisa ti kutomisa ngemba ti ndangidilu-ngemba; ya ke mpi mfunu nde ba sala kisalu mutindu ya kyeleka. Ye kupesa bawu nzila ya kuvwanda na kisika bakebakilaka balukanu samu na kuvengumuna ti kubongisa matata

Na kutuba dyaka mfunu ya kuzitisa mbote-mbote bankyetisa ya bainswa ya inza mvimba ya bantu yina ke taninaka ba inswa ya bamama ti ya bana bankento na ntangu ya matata ti nima na yawu,

Na kuzaba mbote-mbote nde bimvuka-dyambu nyonso fwete sala nyonso na mutindu nde manaka ya kutimuna minduki ya kuswama na insi ya ntoto ti ya kubambula ntima na bantu kiwoma ya minduki ya kuswama na insi ya ntoto yindula bansatu ya ntete-ntete ya bankento ti ya bana bankento,

Na kutala nde ya fwana malu-malu kukotisa na kati ya bisalu ya kuvwandisa ngemba nzila mosi me tala kikento to kibakala ye, na yawu, na kusimba na ntima nsamuna ya Windhoeck ti mandanda ya kisalu ya Namibia samu na kukotisa na kati nzila mosi ya ntima me tala mutindu mosi na kati ya bankento ti babakala na mambu ya mutindu na mutindu me tala ngemba (5/2000/693).

Na kuzaba mfunu ya mambu ya kulanda yina kele na kati ya nsamuna yina Ntwadisi na yawu pesaka na ntuala bapanzi-nsangu kilumbu ya 8 ya ngonda 3 ya mvula 2000, mambu yango tubaka nde bantu nyonso ke salaka kisalu ya kuvengumuna ngemba baka malongi ya mpwena na yina me tala lutaninu, bansantu ya nene ti bainswa ya disina ya bankento ti ya bana na ntangu ya matata,

Na kumona nde kana bampasi ya mvita ke kubimaka bamama ti bana: bandumba vwandaka zabana mbote-mbote, kana binsiku ya ngolo vwandaka samu na kutanina bawu me tala ngemba, kuvwandisa ti kutombula ngemba ti kulangidila ngemba na inza ya mvimba zolaka vwanda mpasi ve,

Na kuzaba nde ya ke mfunu na kuvwanda na kikunku ya mafweni me tala bampasi ke bwilaka bamama ti bana-bankento na ntangu ya mvita,

Kimvuka ya ndangidilu-ngemba:

1. Me lomba malu-malu yayi na bainsi banami ya kimvuka yango na kusala nde bankento vwanda mingi na bisika nyonso kuna ke bakamaka balukanu ya vwanda na kati ya bimvuka ti ya bisalu ya insi mosi, ya kizunga mosi to ya inza mvimba samu na kuvengumuna, kudyatisa ti kubongisa matata;

2. Me tinda Kalaka-Kapita ya Kimvuka na kusadila mandanda ya Kisalu na yandi ya mfunu (A/42/587) yina me ndima nde bankento vwanda mingi na bisika nyonso ke bakama balukanu me tala kubongisa matata ti kuvwandisa ngemba;

3. Me lomba malu-malu yayi na Kalaka-Kapita ya Kimvuka ya kupona mingi bankento na kisalu ya Ntumwa ya kingenga yina kele na kiyeka ya kubongisa matata na nkumbu ya Kalaka-Kapita ya kimvuka ye, na yawu, me lomba na bainsi ya Kimvuka bankumbu mosi ya nene yina bafwete talaka ntangu nyonso;

4. Me lomba malu-malu yayi na Kalaka-Kapita ya Kimvuka na kusosa kubwela kiyeka ti kikunku ya bankento na bisalu ya ONU ke salama na bisika matata, ntete-ntete bonso basoda ke langidila, bapolisi ya basivili, banganga-mayele ya bainswa ya bantu ti banami ya bisalu ya kusadisa bantu;

5. Me kuma pene-pene ya kusadila nzila mosi ya ntima samu na kutala kibakala to kikento ve na bisalu me tala kuvwandisa ngemba, ye me lomba ntangu yayi na Kalaka-Kapita ya kimvuka na kusala nyonso samu na bisalu me salama na bisika matata bapesa yawu, kana ya ke mfunu, na kimvuka bankento,

6. Me lomba na Kalaka-Kapita ya kimvuka na kuzabisa na bainsi banami ya kimvuka banzila ya kulanda ti mutindu ya kulonga bantu na yina me tala lutaninu bainswa ti bansatu ya ntete-ntete ya bankento, bwela dyaka mfunu ya kumonikisa bankento bisika nyonso ke bakama bansiku me tala kuvwandisa ngemba ti kukindisa ngemba, yandi me lomba na Kalaka-Kapita ya kimvuka na kukotisa mambu yango, bwela dyaka bisalu ya kubambula ntima na yina me tala VIH/SIDA, na kati ya mandanda ya insi me kulongisa basoda ti balangididi bayina ke na kubongama samu na kukwenda na bisika matata, ye yandi me lomba dyaka na Kalaka-Kapita ya kimvuka na kusala nyonso samu na basivili ke sala bisalu ya kuvwandisa ngemba balonguka mpe mitindu mosi;

7. Me lomba ntangu yayi bainsi banami na kubwela kikunku ya mbongo, ya bantu ti bisalu yina bakepona na kunata na zulu ya bisalu ya kulongisa, mambu me tala mutindu mosi nkento to bakala, bwela dyaka mambu ke salama na bimvuka ya mbongo ti mandanda ya mfunu, mingi-mingi kinama ya mbongo ya ONU samu na bamama, kinama ya mbongo ya ONU samu na bana, kinama ya ONU ke talaka bayina ke tina insi na bawu ti binama ya mfunu ya nkaka;

8. Me lomba na bantu nyonso ya luzolo na ntangu ya masolo ti ndyatisulu ya bangwizani me tula na ngindu mutindu mosi bakala to nkento, ntete-ntete:

a)kuvilakana ve bansatu ya ntete ya bamama ti bana-bankento na ntangu ya mvutukula na insi na bawu ti mwandisilu mvimba na kisika mosi ye samu na kuvwandisa bawu mvinba, mvutukulu na nkangu ti ntungulu dyaka na nima ya mvita;

b)kubaka bansiku yina fwete tula maboko na mambu ya mbote ya ngemba yina ke katuka na bimvuka ya kisinsi ya bankento ti kupesa mpi maboko na bisalu ya bansiku yina fwete sosa lusadisu ya bankento na bisalu nyonso me tala mutindu ya kusadila bangwizani ya ngemba;

c)kubaka bansiku yina ke pesa nsilu ya kutanina ti kuzitisa masingama ya ntete-ntete na mambu me tala Nsiku-Ngudi, mutindu ya kupona bantu, kipolisi ti mutindu ya kusambisa;

9. Me lomba na bimvuka-matata na kuzitisa mutindu ya kufwana bainswa ya inza mvimba na yina me tala bainswa ti lutaninu ya bamama ti bana-bankento, ntete-ntete bonso basivili, mingi-mingi balutumu yina bafwete sadila bonso ya me songama na baluwawanu ya Genève ya mvula 1949 ti mabwelama ya mvula 1967, na luwawanu ya mvula 1979 samu na kuvengumuna mutindu nyonso ya kifu ya kukabula na ntwala bamama ti ya luwawanu ya kingolo ve ya mvula 1999 bwela dyaka luwawanu ya ONU me tala bainswa ya bana ya mvula 1989 ti ba luwawanu na yawu zole ya kingolo ve ya kilumbu ya 25 ya ngonda 5 ya mvula 2000, ye kuvilakana ve mambu ya kulanda ya ntangu nyonso yina kele bansiku ya mbanza Roma me tala kisambisu ya inza mvimba me tala bandola;

10. Me lomba na bimvuka-mambu nyonso na kubaka balukanu ya mfunu samu na kutanina bamama ti bana-bankento na mambu ya kimpumbulu ya kukota nsoki na nitu ntete-ntete kifu ya kuta bizumba na kingolo ti bampasi ya nkaka ke katuka na bizumba ya kingolo-ngolo, batanina bawu mpi na mambu ya nkaka ke kota nsoki na ntangu ya mvita;

11. Me zabisa mbote nde bainsi-banami ya kimvuka kele na lutumu ya kumanisa kifu ya kupesa ndola ve ti ya kusambisa ve bayina bamefunda samu bawu kufwaka bantu, kele na lutumu ya kumanisa kifu ya kupesa ndola ve ti ya kusambisa ve bayina bamefunda samu bawu kufwaka bantu, basalaka mambu ya imbi-imbini na ntangu ya mvita, na kubima yawu mambu nyonso ya nkaka ya kimpumbulu ya kuta binzumba na bamama ti na bana bankento, ye na yawu me monisa nde yawu ke mfunu na kutula, kana ya me lendaka, bifu yina na ndonga ya balukanu ya ndoluka ;

12. Me lomba na bimvuka-mambu nyonso na kuzyetisa lunitu ya bumuntu ya mabwala kuna kele bayina tinaka insi na bawu ye kuvikana ve bansatu ya ntete ya bamama ti ya bana-bankento, na kati na yawu ntungulu ya mabwala ye me vutukila balukanu na yandi ya ndonga 1208 (1998) ya kilumbu ya 19 ya ngonda 11 ya mvula 1998 ti ya ndonga 1296 (2000) ya kilumbu ya 19 ya ngonda 4 ya mvula 2000;

13. Me pesa nzila na bayina nyonso ke salaka mandanda me tala kuzyona minduki, kukatula na kosalu ya soda ti kuvutula dyaka ndonga bantu na kuvilakana ve bansatu ya mutindu na mutindu ya bankenyo ti bakalaka ye kuvilakana ve bansatu ya bantu yina kele na intu na bawu;

14. Me kuma dyaka ya kufwana na ntangu yandi ke na kundimama balukanu bonso ya me sonamama na ditonsi ya 41 ya Nsiku-Ngudi ya ONU, na kutala mambote yina lenda nata balukanu yango ya nkangu ya basivili, na kuyindula bansatu ya ntete ya bamama ti ya bana-bankento, samu na kutanina, kana mfunu kele, bumuntu na bawu na mambu ya nkaka;

15. Me kuka na kusala nde na kuvilakana ve mambu ya balutumu kitezo mosi na ntwala ya bankento ti babakala bainswa ya bankento na lusadisus mingi - mingi na bimvuka ya bankento ya konso insi ti ya inza mvimba;

16. Ke na kubokila Kalaka-Kapita na kutala mbote bampasi ke bwila ba bamama ti bana bankento na ntangu ya mvita, kutala mbote mpi kiyeka ya bankento na kukindisa ngemba ti kikunku ya bankento na banzila ya kuvutula ngemba ti kumanisa matata, ya me bokila yandi dyaka na kutanga mukanda kisamuni ya mambu yayi ti kutanga yawu na ntwala ya ba insi-binama nyonso ya ONU;

17. Ke na kulomba na Kalaka-Kapita na kukotisa, kana yawu me lombama, na kati ya mikanda-kisamuni yina kemonisa yandi, bansangu ya nkotosolo nkento ti bakala na bisalu nyonso me tala ngemba kuvwandisa ngemba ti mambu ya nkaka yina me tala bamama ti bana-bankento;

18. Me baka lakanu ya kuvwanda na makutu ya kuzibuka na ntwala mambu nyonso.

Samu na kubaka bansangu ya kuluta mingi, zyeta na www.un.org/womenwatch .

Me salama na bilo ya bansangu ya Kimvuka ya ONU.
DP/2238-ngonda 10 ya mvula 2001.

Traduit en Kikongo
Par L'Observatoire des Langues (Ministère de la Culture et des Arts)

Bankento Ngemba ti Ndangidilu-Ngemba

Lukanu ya Kimvuka-Ndwengisi ke talaka ndangidilu ngemba, ndonga ya 1325 (2000)

Mbala ya ntete, kimvuka-ndwengisi ya ONU ke talaka ngemba me katuka kuyambidila mambu me tala "bankento, ngemba ti ndangidilu-ngemba" na mbanza New-York katuka kilumbu ya 24 ti ya 25 ya ngonda kumi ya mvula 2000. Ya vwanda diambu mosi ya nsasa kuluta. Masolo talaka bansatu ya bankento na mambu nyonso me tala kuvwandisa ngemba ya ONU, bwela dyaka mambu ya nene me tala kiyeka ya bankento ye yina me tala kukindisa ti kuvwandisa ngemba.

Bazonzi mingi zabisaka nde ya vwandaka mfunu na kutula bankento na bisaka nyonso me tala kukundisa ngemba ye balombaka na kintete nde bankento vwanda na bisika balukanu ke bakamaka.

Kilumbu ya 31 ya ngonda 10 ya mvula 2000, Kimvuka-ndwengisi ke talaka ndangidilu ya ngemba ndimaka na ndinga mosi lukumu ya ndonga 1325 (2000) yina me tala bankento, ngemba ti ndangidilu-ngemba; lukanu yango vwandaka lomba bayina yonso ke na kiyeka ya kayambidila ti kusadila bangwizani ya ngemba, ya kulanda nzila mosi ya mbote yima ke tula ntete na ntima kifu ya kukabula ve babakala ti bankento, nzila yango fwete tala ntete bansantu ya nene ya bankento ti ya bana bandumba na ntangu ya kuvutuka na insi na bawu ti ya kuvwandisa bawu mvimba kisika mosi, mutindu ya kukotisa bawu dyaka na nkangu ti mutindu ya kutunga dyaka na nima matata ya kimbeni. Kundimama ya lukanu yayi ya nene vwandaka kisinsu mosi ya nene yina vwandaka nata beto na ntadilu ya kyeleka ya kiyeka ya bankento na mutindu ya kubongisa matata, ya kuvwandisa ngemba ti ya kukindisa ngemba na nima ya matata.

Beto tanga na mambu ke landa diti ti lukanu ya Kimvuka -ndwengisi ke talaka ndangidilu ya ngemba.